

Міністерство культури України
Міністерство освіти і науки України
Національний заповідник "Давній Галич"
Відділення релігієзнавства Інституту філософії
ім. Г. Сковороди НАН України
Кафедра релігієзнавства і теології Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника

**АВРААМІЧНІ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ:
ІСТОРІЯ, ЕТНОКУЛЬТУРНІ
ВЗАЄМОВПЛИВИ, МІЖКОНФЕСІЙНІ
ВЗАЄМИНИ**

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
Галич, 25 травня 2013 року

Інформаційно-видавничий відділ
Національного заповідника "Давній Галич"
Галич, 2013

ББК - 63,3 (4УКР) 4
УДК Г15

У збірнику опубліковано доповіді та повідомлення учасників наукової конференції "Авраамічні релігії в Україні: історія, етнокультурні взаємовпливи, міжконфесійні взаємини", яка відбулася в Національному заповіднику "Давній Галич" 25 травня 2013 року.

**Рекомендувала до друку вчена рада
Національного заповідника "Давній Галич"**

**Редакційна колегія: О. БЕРЕГОВСЬКИЙ,
Л. БОЙКО, В. ДІДУХ, С. ПОБУЦЬКИЙ, Т. ТРИЦ**

Головний редактор: Олександр БЕРЕГОВСЬКИЙ
Науковий редактор: Семен ПОБУЦЬКИЙ
Літературний редактор: Любов БОЙКО
Технічний редактор: Тарас ТРИЦ
Комп'ютерний набір: Оксана МЕДВІДЬ
Відповідальний за випуск: Володимир ДІДУХ

© Національний заповідник
"Давній Галич", 2013
© Автори, 2013

ISBN - 966-8090 - 56 - 9

У збірнику збережено стиль мови
та термінологію авторів

Проблема ритуального танцю в християнській релігії

Здійснено аналіз міфологічно-світоглядних основ формування традиційного ставлення християнства до танцювальної культури і танцювальної діяльності, визначено, що саме Біблія стала основним джерелом формування антитанцювального релігійного світогляду християн.

Ключові слова: *танець, танцювальна культура, ритуальний танець, язичництво, християнство, авраамічна релігія, християнський світогляд, ритуал, обряд.*

Осуществлен анализ мифологически мировоззренческих основ формирования традиционного отношения христианства к танцевальной культуре и танцевальной деятельности, определено, что именно Библия стала основным источником формирования антитанцевального религиозного мировоззрения христиан.

Ключевые слова: *танец, танцевальная культура, ритуальный танец, язычество, христианство, авраамическая религия, христианское мировоззрение, ритуал, обряд.*

An analysis is carried out mythological world view bases of forming of traditional relation of christianity to the dancing culture and dancing activity, certainly, that exactly Bible became the basic source of forming of antidancing religious world view of christians.

Keywords: *dance, dancing culture, sacral dance, yazichnictvo (natural religions), christianity, avraamichna religion, christian world view, ritual, ceremony.*

Майже в усіх релігіях світу існують традиційні способи масового поклоніння віруючих: музика, спів, танець, святкові обряди та ін. І лише в двох світових авраамістичних релігіях – християнстві (окрім деяких його протестантських течій) і мусульманстві (окрім суфіїв) – досі існує заборона на використання танцю та інструментальної музики в повсякденній богослужебній практиці.

Вже більше тисячоліття слов'яни офіційно перебувають під впливом християнського світогляду. Християнська релігія, міфологія і культура, сформувались у межах Давньоримської імперії, протягом багатьох століть після номінального хрещення Русі синтезувалася з місцевою слов'янською, тобто з українською, російською і білоруською релігійністю.

Метою статті є виявлення явних і прихованих причин особливого ставлення християнства до танцювальної культури людства і танцювальної діяльності слов'ян зокрема.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких необхідних наукових завдань:

- аналіз тексту Біблії на вміст відомостей про танцювально-ритуальну культуру;

- з'ясування глибинних релігійно-ідеологічних причин упередженого ставлення апостольської християнської церкви до танцювально-музичних і пісенних традицій народів, серед яких поширювалася християнська релігія і християнський світогляд;

- визначення особливостей впливу християнства на пісенно-танцювальну культуру народів, зокрема слов'ян.

У вітчизняній науці проблеми взаємовідносин християнства і народної культури, зокрема танцювальної і танцювально-ритуальної, досліджували М. Сумцов [16], С. Худеков [19], В. Даркевіч [9], К. Голейзовський [8], М. Васільєва-Рождественська [5], К. Василенко [4], В. Волчукова [7], сучасні вітчизняні і зарубіжні християнські теологи І. Огієнко [14, с. 55–68], А. Владіміров [6], Е. Уайт [17], В. Бюне [3], В. Юнак [20], А. Коломійцев [11], К. Кудряшов [12; 13], Я. Діордієнко [10] та ін.

Але й досі не існує загального філософсько-релігієзнавчого аналізу проблем танцювальної ритуалістики в богослужбній практиці традиційних християнських церков і новоутворених релігійних деномінацій.

Чимало дослідників – історики, релігієзнавці, мистецтвознавці, дансологи і навіть теологи – повідомляє про немилосердні заборони християнською церквою веселих народних свят: пісень, ігор, танців і народних обрядів дохристиянської доби (К. Голейзовський, М. Васільєва-Рождественська, І. Огієнко та ін.). Та жоден з дослідників не ставив собі за мету серйозно заглибитися в первісну суть релігійно-філософських і морально-етичних причин такого особливого упередженого ставлення християнської теократії до пісенно-інструментальної і танцювально-ігрової культури новонавернених народів.

Варто зазначити, що в юдейській релігії, з якої походять інші авраамічні течії – християнство і мусульманство, також були свої ритуальні пісні і танці, які виконувалися під час релігійних обрядів у супроводі давніх музичних інструментів, спільних для багатьох народів Близького Сходу.

Дослідження біблійних танцювальних традицій – це необхідна умова об'єктивного з'ясування головної проблеми: чому в "дочірніх" релігіях іудаїзму – християнстві і мусульманстві – ні танець, ні музичні інструменти не мають найменшого позитивного значення і навіть названі "хитрощами диявола", "зброєю диявола", "бісівськими позорищами", "еллінським біснуванням", "сатанинською спокуюсо".

Так російський етнодансолог Касьян Голейзовський зазначає: "**Танець, ігри, пісні, музика разом з усіма іншими проявами людської радості були**

ніби вилучені з життя, жорстоко переслідувалися, [були] віднесені до категорії "гріха" і атестовані представниками нової [християнської] релігії "еллінським біснуванням", "сатанинського спокусою". Суворі реформи наклали на духовний світ російської людини важкий тягар аскетизму і створили між церковними догмами і людською совістю атмосферу непримиренності" [8, с. 7].

Обережнішими і виваженишими є висловлювання українських етнохореологів: "Вплив відцерковної "співдружності" та "співіснування" на музику, поезію і танець, що залишались в основі своїй "консервативними", був незначним" [4, с. 10].

Але одна справа констатувати непривабливі історичні факти, а інша – спробувати проаналізувати і з'ясувати міфологічно-релігійне підґрунтя упередженого ставлення сповідників та проповідників авраамічних релігій (зокрема, християнства) до музично-танцювальної діяльності людства.

З'ясування цих і багатьох інших проблемних питань, пов'язаних з пісечно-танцювальною культурою християн, неможливе без філософсько-релігійно-знавчого аналізу Біблії, більшість постулатів і положень якої віддзеркалені або ж переіснують з текстами священних писань інших авраамічних релігій: Корану і Тори.

У перших главах Біблії відсутні відомості про танці первісних людей – Адама, Єви і їх найближчих нащадків. Отже, танець, згідно з відомими біблійними текстами, не передбачений як даність або як задатки ні перших тварин, ні перших людей; у танцях, ймовірно, не було жодної потреби, тому що не існувало причин для їх появи, існування чи їх прояву. Не було тоді ні релігійних ритуалів, ні особливих випадків для прояву радості, захоплення, здивування і "чудування". І мова з'явилася одразу після "сотворення" протолюдей. Живучи безтурботно в біблійному Раю-Едем, Адам і Єва не знали ні горя, ні радості, ні добра, ні зла, не мали жодних особливих духовних і телесних бажань, не працювали і не займалися творчістю, не закохувалися і не любили, не займалися полюванням і ремеслами, не вживали тваринної, пташиної і рибної їжі, не виготовляли вина й інших п'яних напоїв, не носили, не потребували одягу і не думали про нього, не виготовляли предметів і знарядь буденного життя і праці. Безтурботне, вільне і збайдужіле життя в раю не викликало бажання веселитися, радіти, захоплюватися буттям і навколишнім світом.

Коли, згідно з Біблією, Бог "вигнав" Адама і Єву з Едемського саду [Бут., 3: 23], їх життя перетворилося на щоденні випробування, постійну боротьбу за існування і виживання. У ній, здавалося, не було і натяку на веселе і святкове життя і дозвілля. До того ж нам не відомо, які свята відзначали біблійні первісні люди зі своїми родами-"колінами" вже поза Едемом. Але передбачене Богом щоденне і майбутнє життя всіх поколінь людей не могло спричинити до появи веселих і радісних мистецтв, різних веселощів і свят [Бут., 3: 17-19]. А вперше згаданий ритуал жертвопринесень для Бога –

першоплодів рослин і первородних тварин не супроводжувався особливими діями, переодяганням, піснями і танцями [Бут., 4: 3-4]. Найімовірніше, під час спілкування зі своїм "творцем" Адам не використовував ні пісні, ні танці. Може, саме тому ці види мистецтва не можуть вважатися обов'язковими або значущими в релігійному Богослужінні перших і навіть сучасних християн – номінальних послідовників Адама і Єви.

Згідно з українським перекладом Біблії, який зробив Іван Огієнко (митрополит Іларіон), танці вперше згадуються лише в другій книзі Мойсея – в "Книзі Вихід", де розповідається, як під час перебування давніх єгипетських євреїв у пустелі **"взяла бубна пророчиця Маріям, сестра Ааронова, а за нею повиходили всі жінки з бубнами та з танцями. І відповіла їм Маріям: Співайте для Господа, бо дійсно звеличився Він, коня й верхівця його [фараона. – А. Б.] кинув до моря!"** [Вих., 15: 20-21]. І якщо в "Електронній єврейській енциклопедії" слово "танець" перекладене словом "хоровод" – "с тимпанами і в хороводах" (переклад раввина Давида Йосифона) [18], то у російському синодальному перекладі слова "з бубнами і танцями" замінені – **"с тимпанами и ликованием"** [1].

Таку "неточність" чи невідповідність у перекладах можна пояснити, передусім, упередженим ставленням християнських перекладачів і редакторів Біблії до слова "танець" і "пляска". Тому слово "танець" в російському канонічному тексті Біблії навмисно замінене словом "ликование" (тріумфуванням), яке може означати плясання, танцювання, підстрибування і виспівування. Отже, перший танець, згаданий у Біблії, по суті, був і релігійним ("Співайте Господові"), і військовим (виконувався як переможний, тріумфальний танець на честь загибелі єгипетських військ), і жіночим (його виконували лише жінки очолені священнослужителькою пророчицею Маріям).

Але коли Мойсей сорок днів перебував на горі Синай, народ, натхненний рідним братом Мойсея Аароном, танцював ("грав") перед "золотим богом" [Вих., 32: 31] також із вдячності за вдалий вихід з Єгипту [Вих., 32: 3-4, 6]. І, якщо в першому випадку, після виконання жіночого танцю, ніхто не постраждав і жіночий танець не викликав презирства, неприйняття і люті, то в другому випадку Бог розгнівався на "народ твердоший": **"розпалиться гнів Мій на них, і Я винищу їх..."** [Вих., 32: 10]. Мойсей, який перед Всевишнім захищав свій народ [Вих., 32: 11-14], спустившись з гори, не стримував своєї люті: **"І сталося, коли він наблизився до табору, то побачив теля те та танці... І розпалився гнів Мойсеїв, і він кинув таблиці із рук своїх, та й розторочив їх під горою!.. І схопив він теля, що зробили вони, та й спалив на огні, та змолів, аж став порох... І розсипав на поверхні води, і напоїв тим синів Ізраїлевих"** [Вих., 32: 19-20]. А потім наказав знищувати всіх, хто брав участь у "гріховних" святкуваннях і танцях [Вих., 32: 26-28]. До того ж, **"промовив Господь до Мойсея: Хто згрішив Мені, того витру із книги Своєї"** [Вих., 32: 33].

Одного лише цього біблійного оповідання вже достатньо, аби передбачити подальшу долю танцювальної культури біблійного народу і майбутніх християнських народів, які щиро сприймуть Біблію, як Закон Божий.

Звичайно, з цього єдиного опису не можна представити, якими були згадані "танці", виконані довкола чи біля "литого теляти" [Вих., 32: 4], хто їх танцював: чоловіки, жінки чи спільно; хороводом за руки чи кожен окремо, парами чи невеликими групами; якими були рухи і малюнок цих ритуальних танців і чим ці релігійні танці відрізнялися від тих, які танцювала Маріам з жінками.

У свідомості читачів Біблії цей епізод може виховати лише боязливе, упереджене ставлення до танцювальних традицій предків, за дотримання яких було жорстоко покарано величезну кількість людей. Але цього повідомлення вистачає, щоб стверджувати: у давніх юдеїв ще в час виходу з Єгипту і перебування в пустелі було, принаймні, "двоєвір'я". Танцями вони прославляли і "лите теля" й, очевидно, монотеїстичного Єгову.

Танці, які давні юдеї виконували перед образом золотого теляти, можна, по праву, вважати першою і єдиною згадкою про біблійні ритуальні танці язичницького релігійного обряду, в яких могли брати участь усі присутні на святі. Три тисячі танцюючих на релігійному святі свідчить на користь надзвичайно розвиненої давньої релігійної танцювальної традиції юдеїв.

Доказом минулих танцювальних ритуалів можна вважати ще декілька згадок про танці неодружених дівчат, про які знаходимо повідомлення у Книзі Суддів. Перш за все, це коротенький опис танцю з бубном, який дочка виконує для свого рідного батька Ієффая: **"І прийшов Їфтах до Міцпи до свого дому, аж ось виходить навпроти нього дочка його з бубнами та з танцями!"** [Суд., 11: 34]. В іншому місці цієї ж Книги Суддів міститься письмова згадка про дівочі танці, під час яких неодружені чоловіки "викрали" дівчат для створення особистих сімей: **"І зробили так Веніяминові сини, і взяли жінок за числом своїм із тих, що танцювали, що їх вони викрали. І пішли вони, і вернулися до наділу свого, і побудували міста, та й осілися в них"** [Суд. 21: 23].

Найяскравішим часом для розвитку і становлення жіночих танцювальних традицій можна вважали період правління царів Саула і Давида. **"І сталося..., коли Давид вертався, побивши филистимлянина, то повиходили жінки зо всіх Ізраїлевих міст, щоб співати та танцювати назустріч царя Саула, із бубнами, із радістю, та з цимбалами"** [1 Сам., 18: 6; 1 Сам. 18: 7; 1 Сам., 21: 12; 29: 5].

Чоловічий танець згадується в Біблії лише у виконанні царя Давида: **"А Давид танцював перед Господнім лицем зо всієї сили"** [2 Сам., 6: 14]; **"І сталося, коли Господній ковчег увійшов до Давидового Міста, то Мелхола, Саулова дочка, виглядала через вікно, і побачила царя Давида, що танцював та скакав перед Господнім лицем. І вона погордила ним у серці своєму"** [2 Сам., 6: 16].

Враховуючи нагоду, за якої Давид виконував свій експресивний танець, а саме – супроводжуючи найсвятішу релігійну святиню Ізраїлю – "Господній ковчег" [2 Сам., 6: 15], можна з упевненістю назвати це "скакання" чоловічим, сольним "релігійним" танцем-плясом). Про інші танці чоловіків у текстах Біблії згадки відсутні. Але найголовнішим є те, що цей нестримний стихійний танець Давида не сприймався присутніми вірянами і юдейськими священиками як порушення релігійного чи ритуального етикету. Саме на цей танець Давида вказують теологи неохристиянських напрямків (сект), у релігійних ритуалах яких використовуються танці як особлива форма "поклоніння Господові" [13].

І саме цей танець Давида в свою умовну класифікацію в розряд "танці царів" ввів М. Сумцов поряд із згадкою про танець московського царя Івана Грозного.

Танці на честь Бога були звичайними для юдейської танцювально-ритуальної традиції. Про це співається і в псалмах [Пс., 149: 3; 150: 4].

У всіх зазначених місцях Біблії зустрічаємо відомості лише про танці радості, і жодного разу не знаходимо згадки про танці печалі [Екл., 3: 4; Плач Єремії, 5: 15].

У "Пісні над піснями" згадується про "танець військовий": "Чого вам дивитися на Суламітку, немов би на танець військовий?" [Пісн., 7: 1]. Але, мабуть, лише за змістом пісенного супроводу, в якому йде мова про військові перемоги, танці отримували епітет "військові".

Отже, танці, згідно з біблійними текстами, були й індивідуальні (чоловічі і жіночі), і жіночі групові. Про інші види можна лише здогадуватися.

У цю класифікацію ніяк не можна залучити танці фантастичних міфічних істот – танець "волохатих демонів", згадку про який знаходимо в Книзі Ісайя. По-перше, залишається нез'ясованим: хто такі "демони" в релігійній традиції і міфології юдеїв? Відомо, що ця узагальнена назва надлюдських істот увійшла в юдейські релігійні книги під час перекладу з релігійної мови давніх еллінів-язичників – із старогрецької релігії. Пізніше слово "демон" увійшло до сучасних перекладів церковнослов'янською, російською й українською мовами. Що було написано замість слова "демони" в юдейських текстах, доведеться лише здогадуватися. Якщо словом "демон" у грецькій традиції колись називали язичницьких богів, то вже в християнській міфологічній традиції – лише колишніх ангелів Божих, які, за апокрифічними юдейськими легендами, колись перейшли на бік Противника біблійного Бога. Вочевидь, у первинних юдейських текстах в цьому місці йшла мова про якихось родових богів юдейського народу. Відзначимо, що жодного разу не доводилося чути про танці Посланців (янголів) біблійного Бога.

У Книзі Єремії є слова біблійного Бога, які повинні були б змінити упереджене ставлення до танцю і танцювальної культури: "Того часу, говорить Господь, для всіх родів Ізраїля стану Я Богом, вони ж Мені стануть наро-

дом! [...]. Ще буду тебе будувати й збудована будеш, о діво Ізраїлева! Ти знов приоздобишся в бубни свої, та й підеш у танок тих, хто бавиться..." [Єр., 31: 1, 4]; "Тоді дівчина тішитись буде в танку, і разом юнацтво та старші (літні. – А. Б.), бо Я оберну їхню жалобу на радість, і Я їх потішу, і їх звеселю в їхнім смутку!" [Єр., 31: 13].

Це вже чітка однозначна вказівка і дозвіл танцювати – "усім колінам Ізраїлевим". Отже, зважаючи на це, загальне релігійне ставлення до танцю в юдеїв має бути позитивне і неупереджене.

Танці на честь Бога були звичними для юдейської танцювально-ритуальної традиції. Бо навіть у псалмах наголошується: "**Нехай славлять Ім'я Його танцем, нехай вигравають для Нього на бубні та гуслах**" [Пс., 149: 3]; "**Хваліте Його на бубні та танцем, хваліте Його на струнах та флейгі!**" [Пс., 150: 4].

Варто ще раз зазначити, що в біблійних текстах переважають згадки про танці жінок: це і релігійний танець, і військовий танець, і еротично-зваблювальний танець. І якби не було опису ексцентричного танцю царя Давида, то можна було б упевнено стверджувати, що чоловічих танців у юдейській танцювальній традиції взагалі не існувало, а жінки набули цього уміння, можливо, від "едемного" змія-спокусника, що намовляв їх, або від якихось інших "волохатих демонів" [2].

Описи танців, які містяться в Новому Заповіті, стосуються лише християн, бо юдеї-віряни цю збірку сакральнорелігійних книг не визнають і не читають.

Вперше про танець у Новому Заповіті згадується в Євангелії від Матвія у вигляді приказки: "Ми вам грали, а ви не танцювали, ми співали вам тужливо, і не плакали ви..." [Мт., 11: 17]. Цей загальновідомий євангельський вислів також свідчить про те, що біблійні танці мали лише веселий радісний характер, а в часи суму, горя і бід звичаю танцювати не було.

Легендарними в Євангеліях є розповіді про "еротичний" танець дочки Іродіади, який вона виконала перед юдейським царем Іродом і його друзями-можновладцями, – гостями-чоловіками під час відзначення його дня народження. За якісно виконаний танець будь-який чоловік, якому такий танець присвячувався, був зобов'язаний подарувати танцівниці якийсь коштовний подарунок. Щось подібне сталося, коли дочка Іродіади виконала танець для вітчима Ірода: "А як був день народження Ірода, *танцювала* посеред гостей дочка Іродіади, та й Іродові догодила. Тому під присягою він обіцявся їй дати, чого тільки попросить вона. А вона, за намовою матері своєї: Дай мені, проказала, отут на полумиску голову Івана Христителя!... І цар засмутився, але через клятву та тих, хто сидів при столі з ним, звелів дати. І послав стягти Івана в в'язниці. І принесли на полумисковий його голову, та й дали дівчині, а та віднесла її своїй матері..." [Мт., 14: 6-11].

Інший євангеліст Марко більш детально описує цю подію, вказуючи на цінність самого дарунка – "півцарства", який в останню мить був замінений на голову праведника Івана Хрестителя [Мр., 6: 21-28].

Ця дивна, навіть казкова і фантастична новозаповітна легенда спонукає до аналізування, тому що схоже повідомлення про танець дочки перед рідним батьком вже зустрічалося у текстах Старого Заповіту [Суд. 11: 34]. Немає сумніву, що цю розповідь про еротично-спокусливий танець дочки Іродіадиної євангелісти внесли у текст лише для того, щоб "оцінити" голову Івана Хрестителя, яку зрештою і було вибрано замість "півцарства".

Та саме цей міфічний епізод найбільше вплинув на формування негативного ставлення до танцювальної культури і до жіночого танцю загалом, як до підступної жіночої "зброї", за допомогою якої можна, за нагоди, "умертвити" навіть праведників або пророків біблійного Бога.

До того ж, у Євангелії від Луки існує оповідання про багача і Лазаря, в якому прозоро проголошено "анафему" будь-яким розкошам і веселості (читай: танцям. – А. Б.). І лише тим, хто під час земного життя "мучився", уготоване "лоно Авраамове" (християнське "Царство Небесне") [Лк., 16: 20-25].

Вже пізніше Павло в одному зі своїх послань зазначить: **"Як удень, поступаймо доброчесно, не в гульні (і в танцях. – А. Б.) та п'янстві, не в перелюбі та розпусті, не в сварні та задрощах, але зодягніться Господом Ісусом Христом..."** [Рим., 13: 13-14].

Таким чином, танці і танцювальне мистецтво прирівняні до інших видів злочинної діяльності, негідних справжнього набожного християнина.

Але, все ж, найбільшого впливу на формування безрадісного сприйняття життя і довкілля в свідомості раннях християн спричинили слова самого Ісуса Христа, які він промовив до учнів Івана Хрестителя: **"Тоді приступили до Нього Іванові учні та й кажуть: Чому постимо ми й фарисеї, а учні Твої не постять? Ісус же промовив до них: Хіба можуть гості весільні сумувати, поки з ними ще є молодий? Але прийдуть ті дні, коли заберуть молодого від них, тоді й *постити* будуть вони"** [Мт., 9: 14-15].

Отже, з того часу, як Ісуса "забрали" на страту і до нашого часу (а це майже 2 тис. років) "весільні гості" повинні були "постити" і "сумувати". Тому і стали зайвими, непотрібними і навіть неетичними будь-які прояви радості: весела музика, пісні і танці. З "відходом" Ісуса Христа життя учнів мало перетворитися на постійний, щоденний "піст", який повинен був тривати аж до "Другого Пришестя", тобто до "Страшного Суду".

У цих поетичних словах Ісуса про "весільних гостей" насправді запрограмована антирадість життя сповідників християнства, яка стала причиною і підґрунтям формування чернечого світогляду.

Життя Лазаря, "що лежав біля воріт його, струпами вкритий" [Лк., 16: 20], стало ідеалом праведного життя пересічного християнина. А танець і музика (включно з музичними інструментами) почали сприйматися як "зброя

Інший євангеліст Марко більш детально описує цю подію, вказуючи на цінність самого дарунка – "півцарства", який в останню мить був замінений на голову праведника Івана Хрестителя [Мр., 6: 21-28].

Ця дивна, навіть казкова і фантастична новозаповітна легенда спонукає до аналізування, тому що схоже повідомлення про танець дочки перед рідним батьком вже зустрічалося у текстах Старого Заповіту [Суд. 11: 34]. Немає сумніву, що цю розповідь про еротично-спокусливий танець дочки Іродіадиної євангелісти внесли у текст лише для того, щоб "оцінити" голову Івана Хрестителя, яку зрештою і було вибрано замість "півцарства".

Та саме цей міфічний епізод найбільше вплинув на формування негативного ставлення до танцювальної культури і до жіночого танцю загалом, як до підступної жіночої "зброї", за допомогою якої можна, за нагоди, "умертвити" навіть праведників або пророків біблійного Бога.

До того ж, у Євангелії від Луки існує оповідання про багача і Лазаря, в якому прозоро проголошено "анафему" будь-яким розкошам і веселості (читай: танцям. – А. Б.). І лише тим, хто під час земного життя "мучився", уготоване "лоно Авраамове" (християнське "Царство Небесне") [Лк., 16: 20-25].

Вже пізніше Павло в одному зі своїх послань зазначить: **"Як удень, поступаймо добродібно, не в гульні (і в танцях. – А. Б.) та п'янстві, не в перелюбі та розпусті, не в сварні та задрощах, але зодягніться Господом Ісусом Христом..."** [Рим., 13: 13-14].

Таким чином, танці і танцювальне мистецтво прирівняні до інших видів злочинної діяльності, негідних справжнього набожного християнина.

Але, все ж, найбільшого впливу на формування безрадісного сприйняття життя і довкілля в свідомості раннях християн спричинили слова самого Ісуса Христа, які він промовив до учнів Івана Хрестителя: **"Тоді приступили до Нього Іванові учні та й кажуть: Чому постимо ми й фарисеї, а учні Твої не постять? Ісус же промовив до них: Хіба можуть гості весільні сумувати, поки з ними ще є молодий? Але прийдуть ті дні, коли заберуть молодого від них, тоді й *постити* будуть вони"** [Мт., 9: 14-15].

Отже, з того часу, як Ісуса "забрали" на страту і до нашого часу (а це майже 2 тис. років) "весільні гості" повинні були "постити" і "сумувати". Тому і стали зайвими, непотрібними і навіть неетичними будь-які прояви радості: весела музика, пісні і танці. З "відходом" Ісуса Христа життя учнів мало перетворитися на постійний, щоденний "піст", який повинен був тривати аж до "Другого Пришестя", тобто до "Страшного Суду".

У цих поетичних словах Ісуса про "весільних гостей" насправді запрограмована антирадість життя сповідників християнства, яка стала причиною і підґрунтям формування чернечого світогляду.

Життя Лазаря, "що лежав біля воріт його, струпами вкритий" [Лк., 16: 20], стало ідеалом праведного життя пересічного християнина. А танець і музика (включно з музичними інструментами) почали сприйматися як "зброя

Диявола" [15, с. 282], який веселістю і танцями відволікає християн від щоденного посту, суму, благого і набожного чекання Другого Пришестя.

Висновок. Незважаючи на проблемність теми і труднощі висвітлення багатьох світоглядно-релігійнознавчих питань духовної (зокрема танцювальної) культури, ми спробували все ж з'ясувати найбільш незручні і замовчувані з них. Бо без об'єктивного неупередженого їх дослідження було б неможливо відповісти на більшість проблемних питань, пов'язаних зі становленням і розвитком сучасної християнської цивілізації й української культури зокрема.

Отже, ретельно і неупереджено проаналізувавши головну релігійно-ідеологічну пам'ятку християн Біблію, нам вдалося з'ясувати, що:

а) у ній можна знайти деякі важливі відомості про танцювальну культуру юдейського народу Мойсеевого і післямойсеевих часів. Це дає підстави стверджувати, що давні (біблійні) юдеї мали розвинену танцювальну культуру, яка була переважно жіночою.

б) саме Біблія (зокрема Новий Заповіт) стала основним релігійним джерелом формування антитанцювального релігійного світогляду як перших християн, так і християн всіх наступних поколінь і напрямків: конфесій, деномінацій і сект.

в) сучасні ідеологи християнства продовжують проводити антихореографічну політику, хоча і менш дієвими, менш відчутними і менш впливовими методами.

г) справжньою причиною зникнення танцювальної, зокрема ритуально-обрядової традиції, стало поширення християнства і формування песимістичного релігійного світогляду, заснованого на ідеї скорого і невідворотного "Другого Пришестя" і руйнівного "Страшного Суду", коли разом з пияками, розбійниками, злодіями, перелюбниками будуть покарані і всі ті, що веселяться, гуляють і бавляться: співають, грають і танцюють.

д) релігійні (прославляючі) танці практикують у своїй богослужбній практиці переважно представники неохристиянських деномінацій і ряду протестантських сект.

Ця тема потребує подальшого об'єктивного дослідження, необхідного для наукового дискурсу й оцінки реального стану духовного життя християнських народів. Результати цих досліджень можуть знадобитися релігієзнавцям, філософам і теософам тих держав, серед яких набули поширення авраамічний світогляд і авраамічні релігії.

Використана література

1. Библия. Синодальный перевод. – Москва, 1986.
2. Біблія / Пер. митрополита Іларіона (І. Огієнка). – Нью-Йорк: Об'єднане біблійне товариство, 1962.
3. Бюне В. Допустимо ли поклоняться Богу в танцах / Вольфганг Бюне; пер. Г. Зиберт // Вера и жизнь. – 2000. – № 1.

4. *Василенко К.* Український танець: Підручник / *Ким Василенко.* – К., 1997. – 282 с.
5. *Васильева-Рождественская М.* Историко-бытовой танец: Учеб. пособие. – Москва: Искусство, 1987. – 382 с.
6. *Владимиров А.,* протоиерей. Учебник жизни / *Артемий Владимиров.* – Москва, 1998. – 62 с.
7. *Волчукова В.* Проблеми розвитку і роль ритуального танцю у ранньохристиянській культурі: Автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.01 / *Вікторія Волчукова;* Харк. держ. акад. культури. – Харків, 2002. – 19 с.
8. *Голейзовский К.* Образы русской народной хореографии / *Касьян Голейзовский.* – Москва: Искусство, 1964. – С. 7 (368 с.).
9. *Даркевич В.* Народная культура средневековья: светская праздничная жизнь в искусстве IX–XVI вв. / *Владислав Дашкевич.* – Москва: Наука, 1988. – 344с.
10. *Диордиенко Я.* Уместно ли славить Бога танцами? / *Ярослав Диордиенко* // <http://ryagusov.ru/1390>
11. *Коломийцев Алексей.* Танцы в церкви // <http://serafim.narod.ru/books/tanec.htm>
12. *Кудряшов К.* Танцы в церкви / *Кирилл Кудряшов* // <http://www.foru.ru/slovo.4138.5.html>
13. *Кудряшов К.* Танцор / *Кирилл Кудряшов* // <http://serafim.narod.ru/books.htm>
14. *Огієнко І.* Українська церква / *Іван Огієнко.* – К.: Україна, 1993. – Т. 1. – С. 55–68.
15. *Олеарий А.* Описание путешествия в Московию / *Адам Олеарий.* – Москва: Русич, 2003 (Шлезвиг, 1656). – С. 282
16. *Сумцов Н.* Танец / *Николай Сумцов* // Энциклопедический Словарь Ф. Брокгауза и И. Ефрона: В 86-ти т. / Под ред.: *И. Андреевскаго, К. Арсеньева.* – Т. 32А (64): Тай–Термиты. – 1901. – 4, II, 481–960.
17. *Уайт Е.* Патриархи и пророки (1890) / *Елена Уайт* // http://www.otkrovenie.de/white/knigi/KV1_patriarhi_i_proroki/index.htm
18. Хореография // Электронная еврейская энциклопедия // <http://www.eleven.co.il/article/14549>
19. *Худеков С.* Искусство танца: История. Культура. Ритуал / *Сергей Худеков.* – Москва: Эксмо, 2010. – 544 с.
20. *Юнак В.* Танцуют ли адвентисты? / *В. Юнак* // <http://serafim.narod.ru/books/advent.htm>